

Eftersøgningen af herkomsten er ikke grundlæggende, tværtimod: den forstyrrer det, man opfattede som ubevægeligt, den gør brudstykker af det, man troede forenet, den fremviser heterogeniteten i det, man forestillede sig var i overensstemmelse med sig selv.

— Michel Foucault, “Nietzsche – genealogien, historien”.¹

Torsdag den 29. november 1906 trykte den københavnske avis Aftenbladet en stor sort-hvid tegning på sin forside. Tegningen forestillede en fest i en rigt udstyret lejlighed med tykke tæpper på gulvet, grønne stueplanter, en stor kunstsulptur og adskillige malerier på væggene. På gulvet dansede to skikkelser i bare tæer. To sad i sofaer langs væggene. Én spillede på flygel i baggrunden. Dog var det ikke en helt normal sammenkomst. Som tegningen viste, var der kun mænd til stede: Alle ansigterne havde overskæg. Desuden var mændene klædt i orientalske dragter. De siddende herrer havde turbaner, tyrkiske veste og løse bukser på, ligesom de røg vandpiber. Noget lignende gjorde sig gældende for de dansende på gulvet, men de var klædt i dame-tøj og så ud som haremskvinder. De dansede øjensynligt en erotisk mavedans for de siddende gæster. Det indikerede, at festen havde homo-erotiske undertoner.

Indtrykket fik kun styrke af tegningens titel: “Fra Mandfolke-Haremmet ved Nørrevold”.² Titlen gjorde det klart, at tegningen forestillede en scene fra Københavns mørke dyb, fra en ukendt herreklub hvor østerlandsk sanselighed gik hånd i hånd med det, mange i datiden forstod som pervers seksualitet og kønslig forvirring.

Fra Mandfolke-Haremet ved Nørrevold.

Aftenbladets forside-tegning af festen i herreklubben fra den 29. november 1906. De seksuelt udfordrende kropsstillinger hos de parykkede og mavedansende mænd i østerlandske dragter signaliserede kraftigt, at festen havde et homo-erotiske indhold. Deres dans påkaldte sig tydeligvis al opmærksomhed fra de vandpiberygende herrer i sofaerne. (29. november 1906 / Aftenbladet)

Ved 1900-tallets begyndelse var Aftenbladets tegning ikke nogen sjældenhed. Den indgik i de tusindvis af artikler, som Københavns aviser skrev om en række homoseksuelle skandalesager mellem 1906 og 1911. Desuden udkom flere pjecer om sagerne. I dag er der stort set ingen, som taler om skandalesagerne. De er nærmest glemte. Men sagerne fyldte enormt meget i datidens København. Faktisk var byens interesse for dem så stor, at historikeren Wilhelm von Rosen (1941-2019) har beskrevet den femårige periode som en “eksplosion af

I 1905 afholdt Tivoli den såkaldte Koloni-udstilling med "eksotiske mennesker" og genstande fra de danske kolonier, Grønland og Dansk Vestindien, samt bilandene Island og Færøerne. På billedet ses syvårige Victor og Alberta på fire, der kom fra Dansk Vestindien og af og til blev sat i bur for at forhindre, at de vandrede rundt i udstillingen. Koloni-udstillingen udstillede ikke personer fra Grønland, Island og Færøerne. Disse områder blev i stedet for repræsenteret ved forskellige genstande, såsom folkeklæder og møbelværk. Hertil kom et dansk bondehus, der skulle vise den danske kultur. "Eksotiske mennesker" i Tivoli (1905 / Nationalmuseet)

moralsk panik" omkring sex og erotik mellem personer af samme køn, især mænd.³

Panikken begyndte med Den store Sædelighedssag i 1906-1907. Sædelighedssagen var den indtil da største retssag i Danmarks historie om sex mellem mænd og involverede 14 tiltalte. Det var den skandalesag, som Aftenbladets tegning stammede fra. Derefter fulgte en række mindre sager, der alle handlede om homoseksuelle kønsforhold, typisk mellem mænd, men i enkelte tilfælde også mellem kvinder.

Udviklingen kulminerede i foråret 1911, da Indre Mission forgæves iværksatte en storstilet kampagne for at få landets myndigheder til at iværksætte en streng håndhævelse af Almindelig borgerlig Straffelovs § 177.⁴ Paragraffen straffede såkaldt omgængelse mod naturen, det vil sige anal- og oralsex mellem to mænd, samt kønslig omgang med et dyr, med forbedringshusarbejde i op til seks år. Dog straffede paragraffen ikke sex mellem kvinder.⁵

Ser man nærmere på Aftenbladets tegning, er det muligt at lave flere fortolkninger. Én fortolkning kunne anlægge et seksualitetshistorisk perspektiv og fremhæve, at tegningen var med til at introducere avisens læsere for en ny social figur i datidens København: den homoseksuelle mand. Omkring år 1900 var flere danske læger begyndt at definere et seksuelt begær efter personer af samme køn som en psykisk abnormitet, der typisk var medfødt og ledsaget af en kontrær kønsidentitet. Det ville for en mands vedkommende sige, at han havde et følelsesliv, som var udpræget feminint. Derfor besad han et seksuelt begær efter andre mænd. Lægerne beskrev denne tilstand med fagudtryk som kontrær seksualforfæmelse eller homoseksualitet, der begge var nye begreber fra 1860'ernes Tyskland. Tilstanden stod i modsætning til den såkaldt normale heteroseksualitet, der var en lige så ny lægevidenskabelig betegnelse for et seksuelt begær rettet mod det modsatte køn.⁶

Ved at beskrive den homoseksuelle som et sygeligt og kønsforvirret individ bevægede lægerne sig bort fra de forrige århundreders traditionelle forståelse af sex mellem mænd som en selvvalgt og ukrikelig forbrydelse kaldet sodomi eller omgængelse mod naturen.⁷ I Aftenbladets tegning viste det fremspirende skifte i datidens seksualitetsforståelse sig bl.a. ved, at flere af herrerne optrådte i dametøj. Tegningen gentog indirekte den lægevidenskabelige idé om, at homoseksuelle mænd typisk var feminine væsner.

Samtidig kan man fortolke tegningen i et medborgerskabsperspektiv. I denne læsning ville man bemærke, at skandalesagerne skete midt i en tumultarisk periode med mange og store medborgerskabsdiskussioner. Flere af disse diskussioner handlede om, hvilke befolkningsgrupper der skulle regnes for fulde medborgere med dertilhørende

rettigheder. Mest kendte er nok datidens debatter om kvinders og tyendets, altså tjenestefolks, valgret, samt om deres retslige ligestilling med landets mandlige husstandsoverhoveder.⁸

Dog havde diskussionerne også en national dimension, fordi Danmarks selvstændighed og europæiske position var usikker. I dette spørgsmål betød tabet af de tyske hertugdømmer Slesvig-Holsten i 1864 på den ene side, at den danske medborger fremstod som indbyggeren i en ubetydelig nordisk småstatsnation, der dårligt ville kunne overleve en ny militær konflikt med en af Europas stormagter. Denne tanke gennemstrømmede datidens debatter om det sønderjyske grænsespørgsmål og ikke mindst forsvarssagen, hvor forskellige partier og offentlige meningsdannere diskuterede det formålstjenstlige i at opbygge et militært forsvar mod en eventuel tysk invasion.⁹

På den anden side fremstillede periodens nye socialdarwinistiske evolutionslære den danske medborger som et hvidt kulturmenneske, der sammen med Europas øvrige befolkning befandt sig i toppen af et globalt racehierarki. Disse tanker optrådte fx i de udstillinger af såkaldt eksotiske mennesker fra Asien og Afrika, som Tivoli og Zoologisk Have afholdt fra 1880'erne og frem til 1910'erne.¹⁰

De to modstridende tankegange efterlod et noget uklart billede af, hvad den danske nation, hjemmet for den danske medborger, var for en størrelse.

Ser man på Aftenbladets tegning i lyset af periodens nationale medborgerskabsdebatter, bliver det tydeligt, at den ikke kun introducerede en ny homoseksuel figur. Tegningen gjorde det også klart, at denne figur var et *udansk* fænomen. Ved at fremstille de festende mænd i orientalske dragter, i færd med at ryge vandpiber og danse mavedans, placerede Aftenbladet – på et symbolsk plan – den homoseksuelle mand i Orienten, nutidens Mellemøsten og Lilleasien, langt borte fra Danmarks grænser. Figuren fremstod som et nationalt fremmedlegeme, lidt ligesom mange i datiden mente, at jøder tilhørte en ikke-hvid race og derfor var en udansk befolkningsgruppe.¹¹

Samtidig etablerede Aftenbladets tegning i denne fortolkning en symbolsk kobling mellem den danske nation og det seksuelt normale.

I tegningens logik stod den danske medborger i diametral modsætning til den orientalske homoseksuelle figur og var derfor et sundt og heteroseksuelt menneske.

De koblinger mellem seksualitet og nationalt medborgerskab, der kan læses ud af Aftenbladets indlæg, var en af de første gange i Danmarks historie, hvor det danske medborgerskab kom i berøring med det moderne skel mellem homo- og heteroseksualitet. Det vil sige, at 1900-tallets begyndelse var en formativ periode for det, man kan kalde medborgerskabets historiske heteroseksualisering: Det nye lægevidenskabelige begreb heteroseksualitet begyndte at blive knyttet til det normale, sunde og danske, altså den inkluderede medborger, mens homoseksualitet omvendt blev defineret som afvigende, perverst og fremmed.¹²

Dette tankemønster har efterfølgende stået stærkt op gennem store dele af 1900-tallets danmarkshistorie. Først i 1989 skete en større forandring, da bøsser og lesbiske oplevede en markant medborgerinklusion ved at få ret til registreret partnerskab.¹³ Siden da har de to minoritetsgrupper også fået adgang til kunstig befrugtning, adoption og kirkelig vielse.¹⁴

Mange har allerede undersøgt homoseksuelles historisk set nye overgang fra sociale outsiders til inkluderede medborgere, sådan som den har udfoldet sig fra slutningen af 1980'erne og frem til i dag.¹⁵ Denne bog kaster lys over et hidtil overset, men ikke desto mindre vigtigt, aspekt ved historien, nemlig hvordan det danske medborgerskab overhovedet begyndte at blive defineret som et heteroseksuelt medborgerskab, der i udgangspunktet *ekskluderede* homoseksuelle. Bogen sætter altså fokus på forhistorien til homoseksuelles nutidige medborgerrettigheder.¹⁶ Det gør den ved at undersøge de symbolske koblinger mellem seksualitet og medborgerskab, som kom til syne i Københavns offentlige beskæftigelse med de homoseksuelle skandallesager i 1906-1911. Mere specifikt bygger bogens undersøgelse på de over 2000 avisartikler og otte pjecer, som blev udgivet om sagerne i den femårige periode.¹⁷